

Decembar 2016. godine

Skrb o skrbnicima: Analiza politika neformalne njege u Bosni i Hercegoviniⁱ

Neformalnu njegu čine neplaćene usluge njege pružene u privatnoj sferi domaćinstva, odnosno u sklopu već postojećih veza sa srodnicima, bračnim partnerima, prijateljima ili komšijama. Neformalna njega je nerijetko i jedini vid dugoročne brige koju veliki broj osoba u stanju potrebe uopće može dobiti te predstavlja značajnu i, u međunarodnim praksama, sve zastupljeniju komponentu sistema dugoročne njegeⁱⁱ. S obzirom na nerazvijenost i brojne nedostatke u formalnom sistemu dugoročne njege u Bosni i Hercegovini (BiH), koji se prvenstveno ogledaju u ograničenom pristupu uslugama i nedostatnim novčanim davanjima korisnicima, teret skrbi o ovim osobama uglavnom je prebačen u sferu neformalne njege. Uprkos tome, neformalni negovatelji su potpuno zanemareni u politikama dugoročne njege i nemaju nikakvu podršku – u vidu usluga ili novčane kompenzacije – koji bi olakšali zadatak pružanja njege ili poboljšali blagostanje neformalnog negovatelja.

Zašto uvesti politike neformalne njege?

- Demografski i zdravstveni trendovi ukazuju na to da će potreba za dugoročnom negom u BiH neminovno rasti. U posljednjih pet godina, primjetan je rast broja korisnika socijalne zaštite, kojima su potrebni različiti vidovi podrške i njege, uključujući osobe sa invaliditetom i hronično bolesne osobe.
- Međutim, sistem dugoročne njege u velikoj je mjeri zanemaren, sa skromnim novčanim naknadama i nerazvijenim uslugama, i kao takav on ne odgovara potrebama osoba kojima je dugoročna njega namijenjena, a to su najčešće starije osobe, djeca sa invaliditetom, te osobe sa invaliditetom koje ne mogu skrbiti o sebi.
- Izostao je adekvatan odgovor države kada je riječ o dugoročnoj skrbi, te je, stoga, teret brige o osobama u potrebi za negom prebačen na članove porodice.

Kakav je trenutni status neformalnih negovatelja?

- Sistem dugotrajne njege u BiH primarno je usmjeren na mjere direktne podrške osobama kojima je potrebna tuđa njega, pri čemu su potrebe neformalnih negovatelja potpuno zanemarene.
- Osobe koje pružaju neformalnu njegu nisu prepoznate u sistemu dugoročne njege u Bosni i Hercegovini. Politike u ovoj oblasti isključivo su fokusirane na prava i usluge orijentirane ka osobama kojima je potrebna njega, ali ne i na neformalne negovatelje.

- Posao pružanja njege iziskuje mnogo vremena i neformalnim negovateljima ograničava učešće u društvenom životu.
- Neformalnim negovateljima je, zbog poslova pružanja njege, ograničeno ili onemogućeno učešće na tržištu rada, što se negativno odražava na njihovo ekonomsko blagostanje.

Koje su trenutne politike i prakse?

- Postojeće politike dugoročne njege u BiH ne predviđaju dovoljan opseg mjera kojima bi se negativne reperkusije na neformalne negovatelje barem djelomično amortizirale.
- Neformalni negovatelji nemaju nikakvu podršku države u vidu institucionalizirane pomoći, poput usluga ili novčane kompenzacije, koja bi olakšala zadatak pružanja njege ili barem djelomično zadovoljila socijalne i ekonomske potrebe neformalnih negovatelja.
- Postojećim politikama nije institucionaliziran proces identifikacije, te evidentiranja neformalnih negovatelja, vrsta njege koju pružaju i njihovih potreba, što bi omogućilo uvid u rasprostranjenost i stanje neformalne njege u BiH, te izradu adekvatnih politika u ovom domenu.
- Neformalni negovatelji nemaju pristup adekvatnim savjetodavnim uslugama i obukama koje bi unaprijedile kvalitet pružene njege, ali i njihovo blagostanje. Pored toga, ne postoje institucionalizirane obuke namijenjene neformalnim negovateljima koje bi poboljšale kvalitet pružene usluge.

Okvirne preporuke za unapređenje oblasti neformalne njege i položaja neformalnih negovatelja u BiH

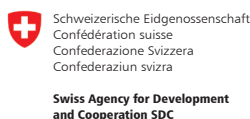
- Neophodno je propisati obavezu identifikacije i evidentiranja broja neformalnih negovatelja, rasprostranjenost pružanja neformalne njege i njen udio u dugoročnoj njezi, vrste neformalnih praksi te osnovne potrebe i probleme s kojima se suočavaju pružatelji njege.
- Trebalo bi stvoriti pretpostavke za povećanje dodatka za pomoć i njegu druge osobe kako bi ova naknada zaista mogla odgovoriti stvarnim potrebama negovanih osoba, uključujući i mogućnost angažiranja neformalnih negovatelja ako to žele.
- Potrebno je razmotriti modalitete uvođenja direktnih novčanih naknada osobama koje pružaju neformalnu njegu drugima. Ovakve naknade osigurati će neformalnim negovateljima barem djelomično kompenzaciju za uloženi trud te amortizirati negativne reperkusije njihovih smanjenih ekonomskih aktivnosti.

- U skladu sa međunarodnim praksama, trebalo bi razmotriti mogućnost uvođenja zdravstvenog i socijalnog osiguranja za neformalne negovatelje, te na taj način unaprijediti njihovu socijalnu sigurnost.
- Neophodne su mjere podrške neformalnim negovateljima u vidu savjetodavnih usluga i osnovne obuke, koje bi unaprijedile kvalitet pružane njege ali i kvalitet života negovatelja. Ovakve bi usluge, u odnosu na druge usluge iz domena dugoročne njege, u značajno manjoj mjeri opterećivale budžet i mogle bi se realizirati kroz postojeće institucije socijalne zaštite, a, gdje je potrebno, i kroz nevladine organizacije.
- U skladu s praksom u većini evropskih zemalja, neophodno je uvesti usluge predaha (usluge osmišljene kako bi se negovateljima omogućilo nekoliko sati ili dana odmora za rekuperaciju) kao dodatan vid podrške neformalnim negovateljima.
- Potrebno je raditi na kontinuiranom unapređenju formalnih usluga u domenu dugoročne njege kako bi osobe kojima je njega potrebna imale mogućnost pristupa i odabira usluga njege.
- Proširiti opseg ovih mjera tamo gdje one nisu diversificirane, ali ujedno stvarati pretpostavke za njihovu praktičnu realizaciju kako bi se izbjeglo da ostanu „mrtvo slovo na papiru”. Preduvjet za to je strateški pristup razvoju sektora usluga dugoročne njege, koji bi mogao osigurati veći priliv sredstava u budžete socijalne zaštite kroz poreze i doprinose, te na taj način kompenzirati za ulaganja neophodna za razvoj usluga.
- Konačno, neophodno je unaprijediti koordinaciju između različitih aktera na nivou lokalne zajednice, uključujući centre za socijalni rad, zdravstvene ustanove, privatni i civilni sektor, kako bi se stvorila pretpostavka za to da se starijim i nemoćnim osobama pruži mogućnost da borave u svom domaćinstvu, odnosno zajednici.

.....
i Ovaj dokument predstavlja sažetak policy briefa “Skrb o skrbnicima: Analiza politika neformalne njege u Bosni i Hercegovini”.

ii Dugotrajna njega se najprostije može definirati kao “sistem aktivnosti koje poduzimaju neformalni negovatelji (porodica, prijatelji ili komšije) i/ili profesionalci (zdravstvene i socijalne usluge) kako bi se osobi koja nije u stanju samostalno brinuti o sebi omogućila najveći mogući kvalitet života, u skladu sa njihovim individualnim preferencijama, sa najvećim mogućim stepenom neovisnosti, autonomije, učešća, lične ispunjenosti i ljudskog dostojanstva”. Henk Nies, Kai Leichsenring i Sabina Mak, “The Emerging Identity of Long-Term Care Systems in Europe”, u: Long-Term Care in Europe: Improving Policy and Practice, Kai Leichsenring, Jenny Billings i Henk Nies (ur.) (Palgrave Macmillan, 2013).

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta “Skrb o skrbnicima: analiza politika neformalne njege u Makedoniji i Bosni i Hercegovini”, kojeg provodi Institut za evropsku politiku iz Skoplja u partnerstvu sa Centrom za društvena istraživanja Analitika, a uz podršku Regionalnog programa za promociju istraživanja na Zapadnom Balkanu (RRPP).

RRPP promoviše istraživanja u oblasti društvenih znanosti na Zapadnom Balkanu (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija). Istraživanja u oblasti društvenih znanosti doprinose razumijevanju posebnih potreba za reformama u zemljama regije i pomažu u identifikovanju dugoročnih implikacija izbora određenih javnih politika. RRPP podržava istraživače pružanjem finansijske podrške istraživačkim projektima, organiziranjem metodoloških i tematskih treninga, mentorstava, kao i kroz omogućavanje međunarodne razmjene i umrežavanja istraživača. RRPP programom koordinira i upravlja Međufakultetski institut za Centralnu i Istočnu Evropu (IICEE) pri Univerzitetu u Fribourgu (Švicarska). Program u potpunosti finansira Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), Federalni odjel za inostrane poslove.

Stavovi izneseni u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stavove Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Univerziteta u Fribourgu.

Analitika - Centar za društvena istraživanja je nezavisna, neprofitna, nevladina organizacija, koja se bavi istraživanjem i razvojem javnih politika u širem smislu. Misija Analitike je da na osnovu kvalitetnih istraživanja i odgovarajuće ekspertize ponudi relevantne, inovativne i praktične preporuke usmjerene na promoviranje inkluzivnih i boljih javnih politika, kao i na ukupno unapređenje procesa njihovog donošenja.